

Forslaget til ny gjødselbrukforskrift

Jon Magnar Haugen, LMD

14. mai 2024

Viktig ressurs – men med tosidig natur

- Husdyrgjødsel og annen gjødsel er viktige ressurser
- Men det må spres til rett tid og med rett mengde
- Nødvendig med innstramminger, men det blir krevende for jordbruket

Bakgrunn og behov for regulering

- Overforbruk har negativ effekt på vannkvalitet, utslipp av klimagasser og dårlig utnyttelse av fosfor (og dels også nitrogen) som ressurs
- Internasjonale forpliktelser for reduserte utslipp:
  - EUs vanndirektiv – Norge må gjøre tiltak for å oppnå «god tilstand» i norske vannforekomster
  - Bærekraftsmål, Klimamål, mål for naturmangfold – god forvaltning av gjødselressursene er sentralt for å nå flere av målene
  - EUs nitratdirektiv, EUs «takdirektiv» om luftforurensning, Gøteborgprotokollen, Nordsjøavtalen

Hvor regelverket plasserer seg

Revidert gjødselregelverk –
høring av forslag til ny forskrift
om lagring og bruk av gjødsel
mv. (gjødselbrukforskriften)

Høring | Dato: 20.03.2024

Landbruks- og matdepartementet, Klima- og miljødepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet sender med dette forslag til ny forskrift om lagring og bruk av gjødsel mv. (gjødselbrukforskriften) på høring.

Status: På høring

Høringsfrist: 20.06.2024

[Høringen på regjeringen.no](https://www.regjeringen.no)

- Todeling av forskriften:
  - Gjødsel som brukes der det kommer fra går fri av produkt-/kvalitetskrav.
  - Gjødselvarerforskrift og gjødselbrukforskrift har ulike målgrupper/behov.
- Hjemmelsgrunnlag videreføres
- Formålsparagraf videreføres
  - Legge til rette for at gjødsel kan utnyttes som ressurs
  - Forebygge forurensningsmessige, helsemessige og hygieniske ulemper
  - Miljøforsvarlig forvaltning av jordsmonnet og hensyn til biologisk mangfold

De viktigste endringene

- Tidligere spredefrist om høsten
- Regler om bruk av gjødsel vil i større grad gjelde på tvers av gjødselslag
- Overgang frå minstekrav til spreieareal til grense for fosformengde.
- Sluser inn bestemmelser om gjødslingsplan, og krav om journal
- Justert myndighetsfordeling

Frist for spredning

- Spredefrist i hovedsak 1. september, med krav om å høste eller etablere plantevekst etter siste spredning
  - Mye likt det som allerede gjelder for spredning uten nedmolding: «*bør gjøres så tidlig at det er mulighet for betydelig gjenvekst som høstes eller beites*»
  - Mange kommuner i Rogaland har allerede innført en slik frist
  - Det finnes tilskuddsordninger for å avlaste kostnadene
- I landsdeler der vår/sommer er sen/kort, gis statsforvalterne adgang til å sette senere frist
  - Hensyntar jordbruket i mindre gunstige områder
  - Avlaste uforholdsmessig stor lagerbygging

Hvilke som må innrette seg med større lagerkapasitet

- Foretak som driver spesialisert med gris i kombinasjon med korn
- Foretak med underdimensjonert lager
- Foretak med kort vekstsesong uten adgang til fristforlengelse
  - Grovt anslag er 25 % av griseprodusentene dvs. 300 foretak
  - 10-15 % av melkeprodusentene, dvs. 900 foretak.
- Antar lagerutbygging på 500 m³, med pris på 1000 kr/m³ = 500.000 per foretak
- Totalt 600 mill kr
- Nytte/fordeler:
  - Bedre virkningsgrad så man kan spare inn på bruken av mineralgjødning
  - Redusert avrenning
  - Redusert utslipp til luft

Virkemidler for riktig og maksimal dosering

I dag:

- Gjødslingsplan
- Spreddearealkrav (P-dosering)
- Maksgrense for N-dosering (nitratdirektivet)

Framtidig

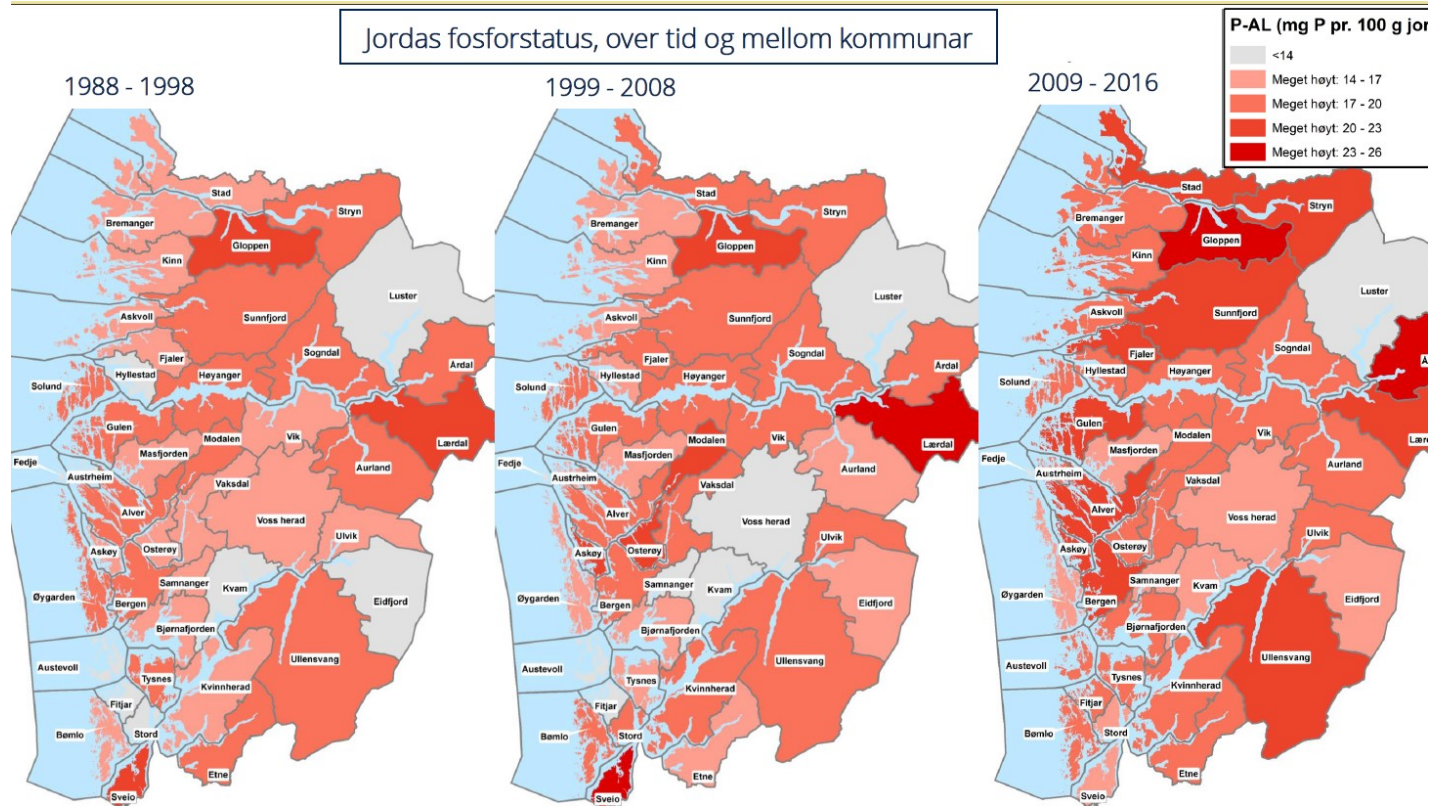
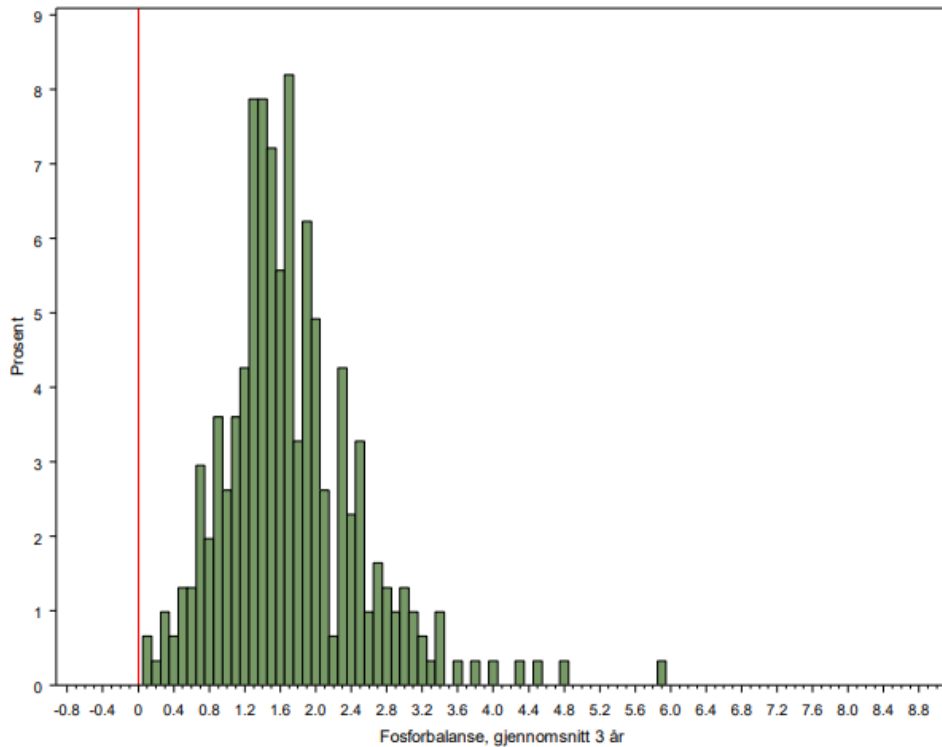
- Maksgrense for P som omfatter all gjødsel

Fosforgrense – alle kan samles om målet

- at mengder tilført stemmer best mulig med den som trengs/tas ut
- *noe vi ikke har lykkes godt med til nå*

Fosforgrense - hvor har vi havnet

	Fra ikrafttredelse	Etter 4 år	Etter 8 år
Rogaland	3,1 kg P/daa	3 kg P/daa	2,7 kg P/daa
Troms og Finnmark	2,5 kg P/daa		
Resten av landet	2,8 kg P/daa	2,5 kg P/daa	2,3 kg P/daa

- Som felles grense for alle gjødselslag, inkl. mineralgjødsel
- Valgmulighet om balanse gjødsling
- Adgang til høyere fosfortilførsel for særlig fosforkrevende vekster

Elementer som forklarer hvor vi landet

Ny avlingsstatistikk

- Forsvarer å gjøre forskjell for Rogaland

Mange foretak oppnår god fosforbalanse selv med tilførsler opp mot gjeldende grense

- Åpning for høyere gjødselmengde i slike tilfeller

	Snitt- avling (kg /daa)	Fosfor i avling (kg/daa)
Oslo og Viken	696	2,1
Innlandet	774	2,3
Vestfold og Telemark	497	1,5
Agder	775	2,3
Rogaland	1132	3,4
Vestland	685	2,1
Møre og Romsdal	695	2,1
Trøndelag	806	2,4
Nordland	630	1,9
Troms og Finnmark	387	1,2

Noe av utviklingen som er nødvendig og ønskelig er i ferd med å skje

- Overgang til fosforfri mineralgjødning
- Lavere fosformengder særlig fra slaktegris og verpehøns
  - hhv. 45 og 15 pst. reduksjon, utlikner for tilsvarende innstramning

- FKRA ser på fosforfattig kraftfôr til mjølkeku

Mer rasjonelle løsninger for overskudd er på trappene:

- Biogassanlegg

Hvor mye P?

	Normtall hittil	Ajour kunnskap
Melkeku	14	15
Ammeku	9	8
Ungdyr	4,7	5
Sau	2	2
Avlspurker	4,7	6
Slaktegris	0,7	0,37
100 verpehøns	14	12
1000 slaktekylling	8	10

På gårdsnivå

	Forutsatt i dag		Realiteter	
	Kg P/årsdyr	Sum, kg P	Kg P/årsdyr	Sum, kg P
35 kyr 8,5 t melk/år	14	490	15	525
25 Okser	4,7	117	5	125
32 Kviger	4,7	149	5	160
Totalt		756		810
Per areal, gitt at foretaket har minstekrav til spredeareal		(216 daa)		3,75 kg P/daa

Nye realiteter

35 kyr 25 okser 32 kviger		Fosfor- mengde (kg)	Grense (kg P/daa)	Arealbehov (daa)
Forutsatt i dag		756	3,5	216
Rogaland	Første trinn	810	3,1	261
	Siste trinn	810	2,7	300
Landet utenom Rogaland, Troms, Finnmark	Første trinn	810	2,8	290
	Siste trinn	810	2,3	352

Kombinert griseproduksjon

	Forutsatt i dag		Realiteter	
	Kg P/årsdyr	Sum, kg P	Kg P/årsdyr	Sum, kg P
40 årspurker m/ 30 smågris hver	4,7	188	6	240
1200 slaktegris	0,7	840	0,37	444
Totalt		1028		684
Per areal, gitt at foretaket har minstekrav til spredeareal		(294 daa)		2,3 kg P/daa

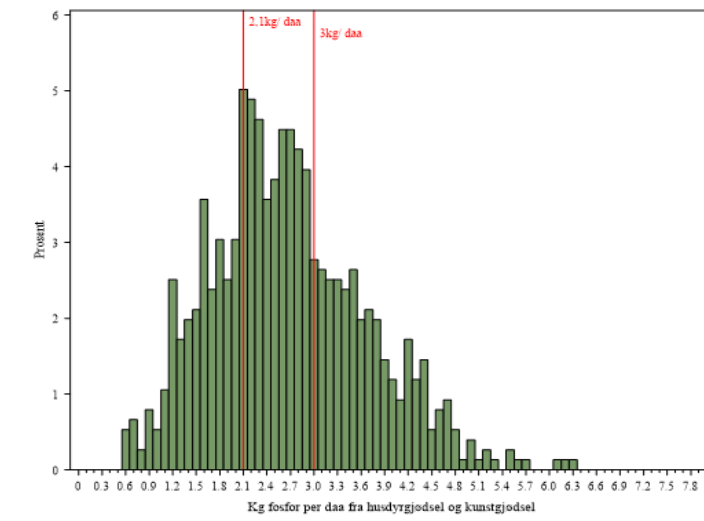
Nye realiteter

40 årspurker m/ 30 smågris hver 1200 slaktegris		Fosfor- mengde (kg)	Grense (kg P/daa)	Arealbehov (daa)
Forutsatt i dag		1028	3,5	294
Rogaland	Første trinn	684	3,1	221
	Siste trinn	684	2,7	253
Landet utenom Rogaland, Troms, Finnmark	Første trinn	684	2,8	244
	Siste trinn	684	2,3	297

Konsekvenser, Innlandet

	Nullalternativ	2,8 kg P/daa	2,3 kg P/daa
Antall berørte foretak	320 stk	420 stk	590 stk
Arealunderskudd, 1000 daa	50	70	110
Totalkostnad ved omfordeling lokalt	mill kr	3	10
Totalkostnad ved nydyrking	mill kr	10	30

Foretaksøkonomiske konsekvenser av forslag til endringer i gjødselregelverk

Disaggregerte analyser basert på data fra Driftsgranskinger i jord- og skogbruk

Å senke fosforgrensen til 2,3 kg vil isolert sett medføre dobling i antall berørte foretak og i samlet arealunderskudd blant berørte foretak.

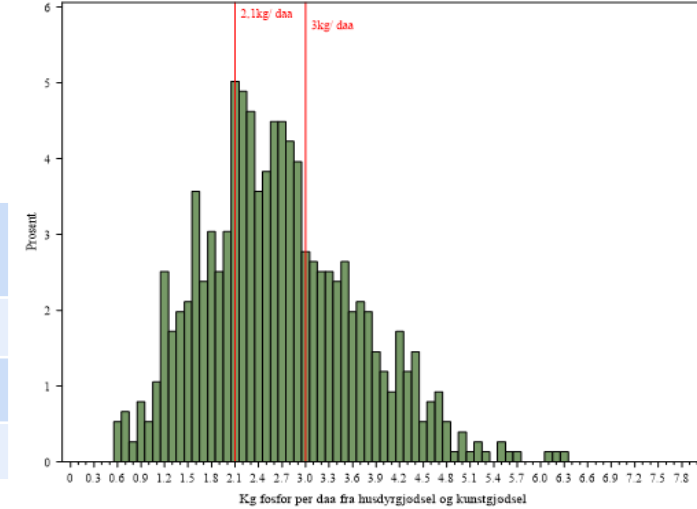
- Mange av disse vil få hjelp av den nye adgangen til å spre like mye som avlingen tar ut.
- Andre aktuelle løsninger er med nydyrking eller omfordeling lokalt

Konsekvenser, landet

Antall berørte foretak	Nullalternativ	Første trinn	Siste trinn
Rogaland	700 stk	900 stk	1100 stk
Innlandet	300 stk	400 stk	600 stk
Resten av landet	1000 stk	1500 stk	2000 stk

- I noen områder kan situasjonen likne på den som er kjent på Jæren allerede i dag, med flere foretak med arealunderskudd og bare akkurat nok på mer aggregert nivå.
- Særlig merkbart blant foretak i slike områder som driver uten eget areal overhodet.
- Kan kreve storskalaløsninger for oppgradering av overskudd til attraktiv gjødselvare

Gjødselregelverket

Supplerende tallmateriale til bruk i revisjon av gjødselregelverket

NIBIO RAPPORT | VOL. 10 | NR. 52 | 2024

<https://hdl.handle.net/11250/3125675>

Alle hvite felt er åpne for redigering. Røde felt mangler opplysninger på faktorer som skal brukes.

Spreddeareal

Spreddeareal							Beiting utenom godkjent spreddeareal			
Dyr	Kode	Dyreslag	Faktor (kg P/dyr/år)	1. okt	1. mars	Sum P	Ant. dyr	Uker	Timer beite	
Storfe	120	Melkekyr: avdrått under 7 tonn=>								
		Melkekyr: avdrått 7 – 9,5 tonn	15,00							
		Melkekyr: avdrått over 9,5 tonn=>								
	121	Ammekyr, kalvet de siste 15 måneder	8,00							
119	Ungdyr, slaktevekt 320 kg v/ 18 mnd	5,00								
Sauer	145	Søyer, født i fjor eller tidligere	2,00							
	146	Værer, født i fjor eller tidligere	2,00							
	139	Melkesau, født i fjor eller tidligere	2,00							
Geit	140	Melkegeiter	2,00							
	142	Ammegeiter	2,00							
Hester	115	Hester, under 3 år (i avl eller ikke)	3,00							
	116	Hester, 3 år og eldre (i avl eller ikke)	7,50							
	193	Hester i pensjon ant. beiteuker :								
	155	Avlspurker, minst ett kull	6,00				Sum P ved beite utenom spr. areal			

Valgmulighet - balansegjødsling

Følge fosforgrensen, eller

Følge krav om å ikke tilføre mer fosfor enn avlingen tar ut, dvs.

- at forholdet mellom fosfor som tilføres og tas ut er 1:1 eller bedre
- at balansen kan dokumenteres

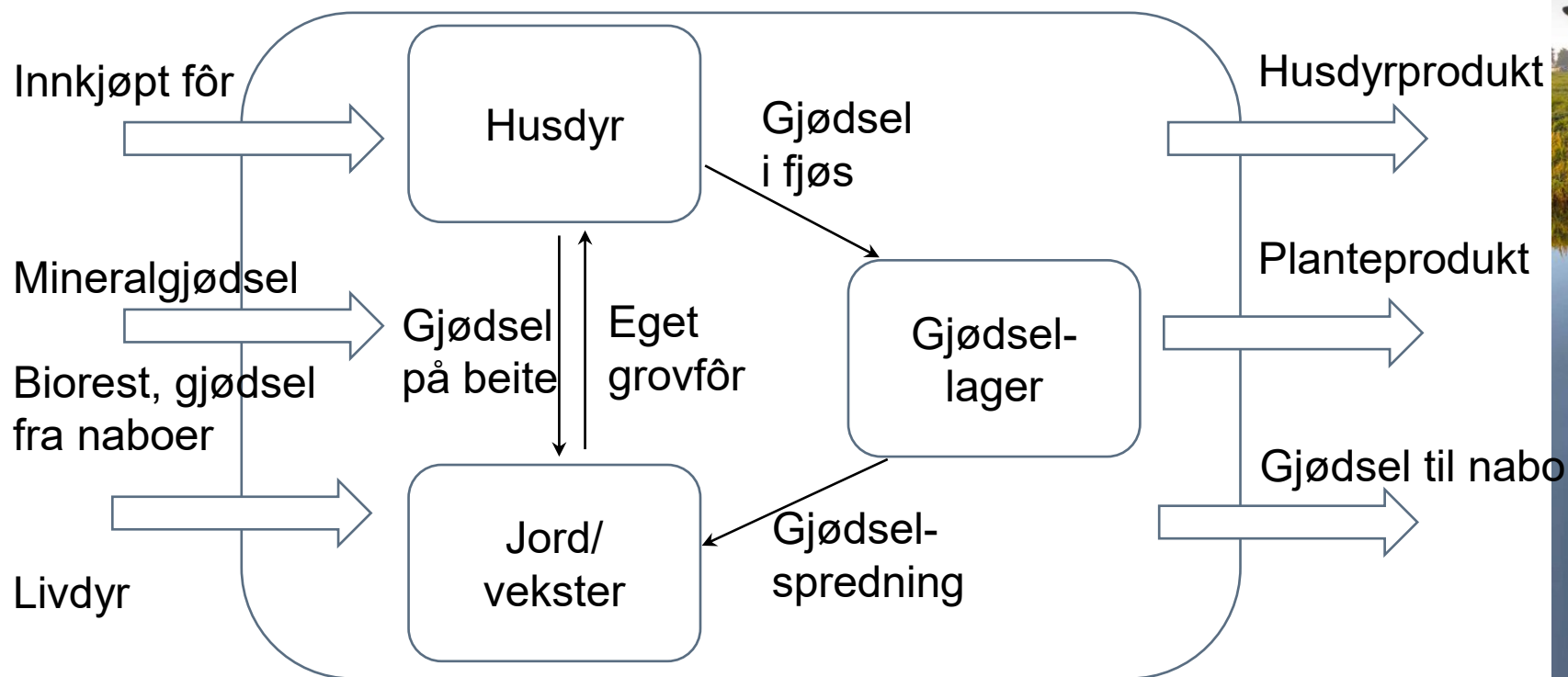
Skal gjelde for 4-årsperiode av gangen, og det må foreligge dokumentasjon i en av to varianter:

- Jordprøver ved start og slutt som viser at fosfornivået ikke har steget
- Oversikt over fosforstrømmer inn til og ut av gårdsdriften

Meldeplikt

Valgmulighet – balansegjødsling

Hvordan lykkes og hvordan dokumentere fosforstrømmene?

Oppdatert faggrunnlag for redusert fosforutslipp fra husdyrproduksjonene i Rogaland

– Vurderinger til bruk i arbeidet med gjødselregelverket

Versjon 2

Rapporten er utarbeidet av Harald Volden, NMBU, i samarbeid med:

Helga Hellseth,
Rogaland Landbrukspark/NLR Rogaland

Jern Viste,
bonde

Målfrid Grødem Njørheim,
NLR Rogaland

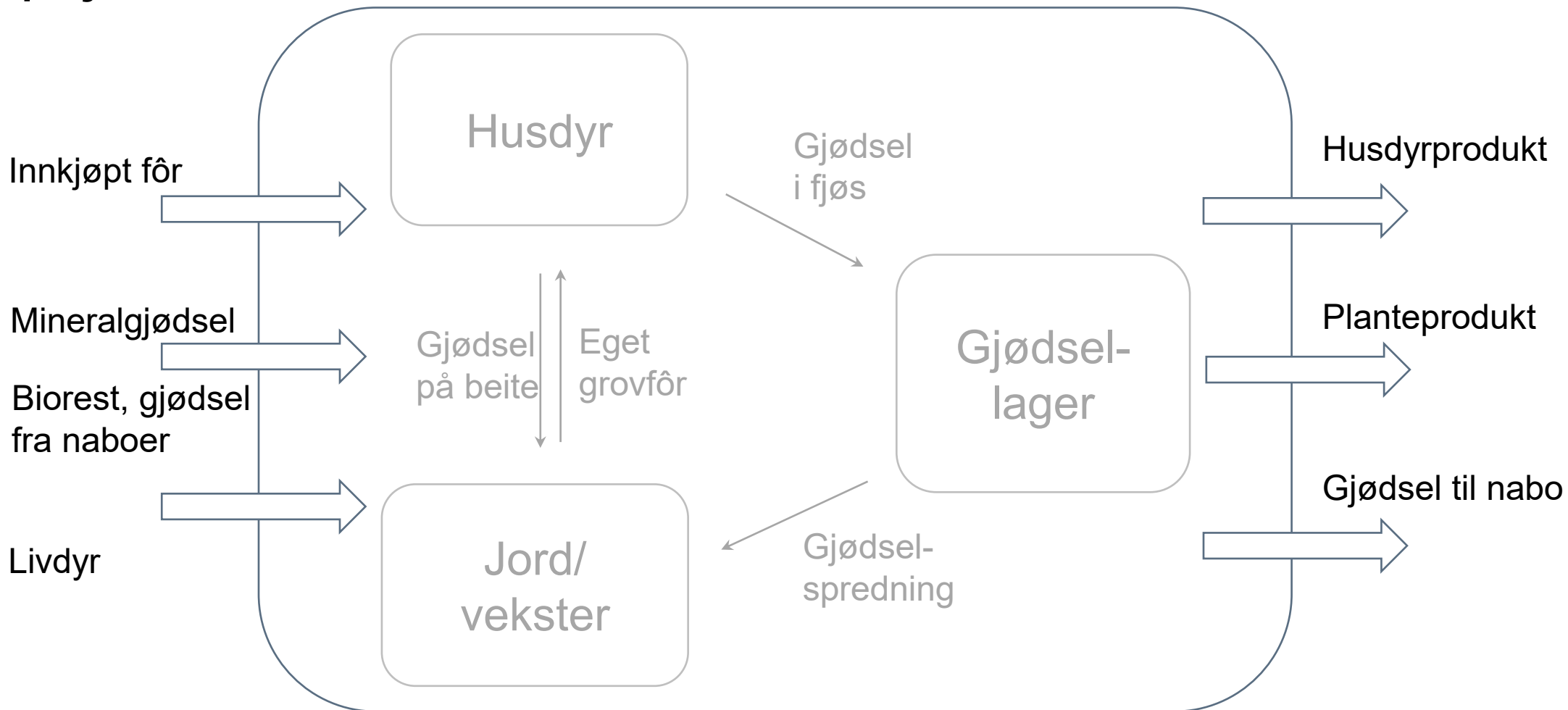
Stein Lima,
Felleslaget Rogaland Amdor

Landbruks- og
matdepartementet

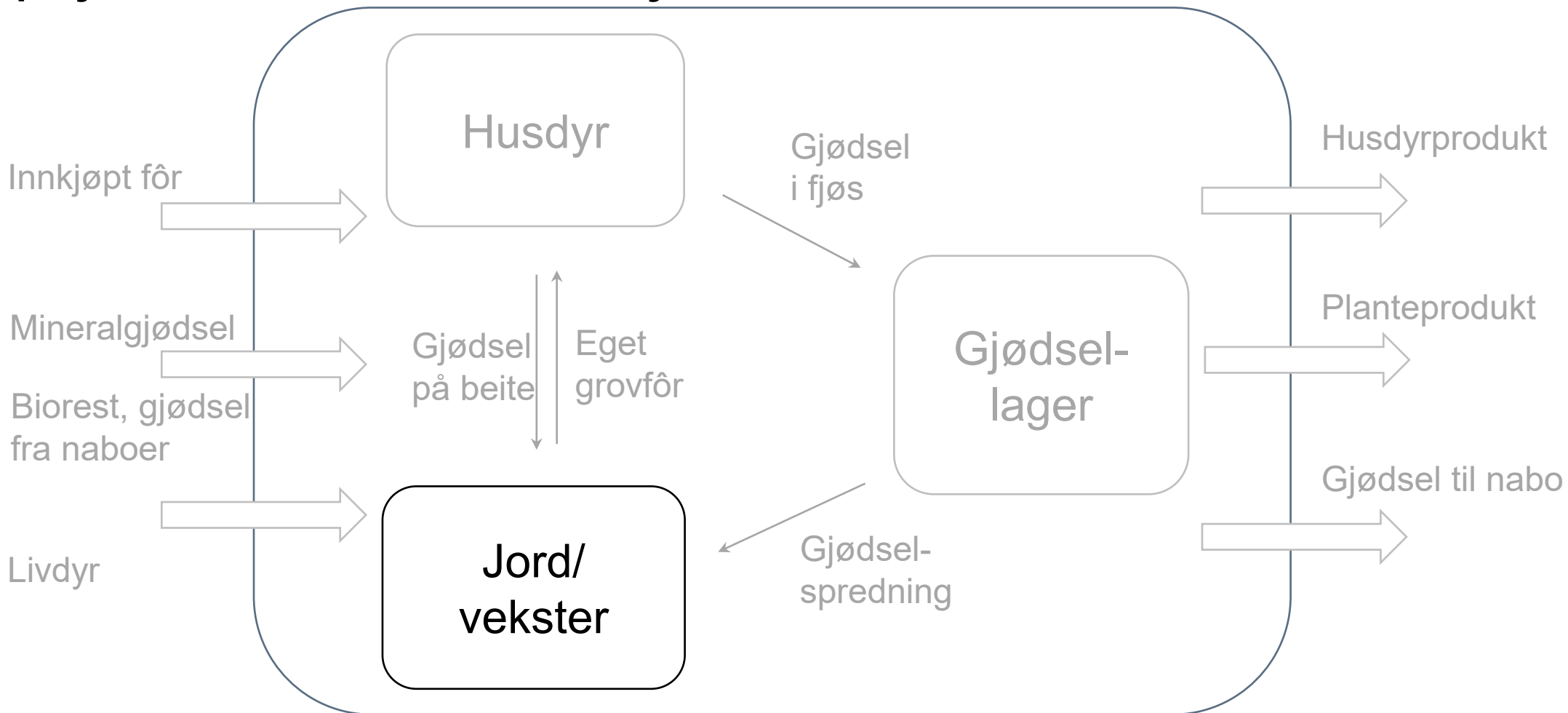
Hvordan lykkes og hvordan dokumentere fosforstrømmene?

- opsjon 1: fosforstrømmer

Hvordan lykkes og hvordan dokumentere fosforstrømmene?

- opsjon 2: fosforinnhold i jord

Noen aktuelle tilpasninger for berørte foretak

- Overgang til fosforfri mineralgjødning
- Balansegjødning – må få mest mulig ut av husdyrgjødsel og grovfôrarealene
- FKRA ser på fosforfattig kraftfôr
- Skaffe større arealgrunnlag – nydyrking, gjenoppta areal ute av drift, utmarksbeite
- Omfordeling til ledig areal i mindre eller større avstand
- Storskalaløsninger for omfordeling over fylkesgrenser
- Justere dyretall

Spreddeareal på beite og grense på 2 kg P/daa

- Spredning også av mineralgjødning blir avgrenset til at arealet må inneha godkjenning, noe som berører nokså store areal.
- Samtidig vil strammere fosforgrense aktualisere omfordeling også av husdyrgjødsel til de samme arealene, noe som reiser behov for godkjenning uansett.
- Arealer tilført mineralgjødning vi i hovedsak ha slikt kulturpreg at de vil ligge an til godkjenning.
- Samtidig kan ugrøddla innmarksbeiter huse viktige naturverdier nettopp fordi de er ugrøddla. Derfor legger vi vekt på å skjerme mot grøddling i slike tilfeller.

Nitrogenbegrensning – hva gjelder og hvordan praktisere

Forskrift om gjødselvarer mv. av organisk opphav

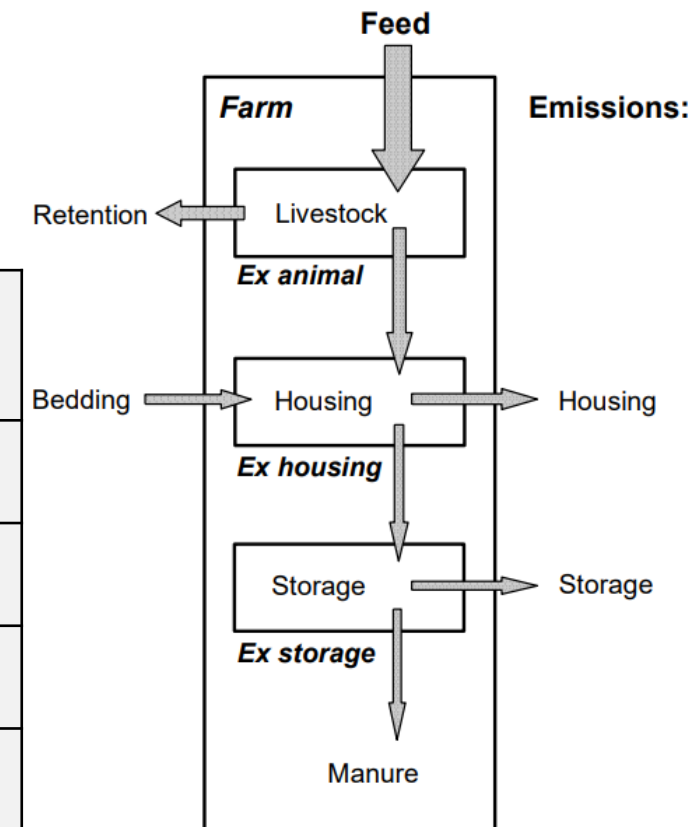

1. *Krav til spredeareal*

Husdyrgjødsel kan bare spres på godkjent spredeareal. Det skal være tilstrekkelig disponibelt areal for spredning av husdyrgjødsel, minimum 4 dekar fulldyrket jord pr. gjødseldyrenhet (GDE). For områder som er definert som sårbart område etter EUs nitratdirektiv, skal tilførselen av husdyrgjødsel ikke overstige 17 kg total nitrogen pr. dekar. Dette gjelder områder med avrenning til Glommavassdraget, medregnet Lågen og Vorma, Haldensvassdraget og øvrige områder med avrenning til Oslofjorden mellom svenskegrensa og Strømstangen fyr samt til indre Oslofjord (innenfor Drøbaksterskelen). Ved beregning av spredeareal og antall gjødseldyrenheter, kan det gjøres fradrag for normale tap av ammoniakk i husdyrrøm og gjødsellager.

Hvor mye N?

	Bolstad (1992)	Danmark (2023) Emisjonsfaktor (%)		Karlengen (2012)	Miljødir./ SSB (2024)
Melkeku	94	150	10	128	133
Ammeku	-	50-70	10	70	93
Ungdyr	30-40	35-45	10	40	45-50
Sau	8,33 (9 mnd.)	14	20	11,6	11,6
Årspurke inkl 30 smågris	20	25	15	34	25
Slaktegris	4,6	2	15	3,2	2,3
100 verpehøns	61	70	15	30	70
1000 slaktekylling	33	40	20	54,4	30

Utslag av nitrogengrense, gårdsnivå

35 kyr 25 okser 32 kviger		Nitrogen- mengde (kg)	Grense (kg per daa)	Arealbehov (daa)
Nitrogengrense		6498	17	382
Spredarealkravet		756	3,5	216
Rogaland	Første trinn	810	3,1	261
	Siste trinn	810	2,7	300
Landet utenom Rogaland, Troms, Finnmark	Første trinn	810	2,8	290
	Siste trinn	810	2,3	352

Ymse

Også regulering for å redusere avrenning fra

- Dyrehold utomhus (§ 6)
- Siloanlegg og rundballer (§ 9)
- Veksthus (§ 10 og § 11)

§ 7: krav om dekke på lager for svinegjødsel

§ 8: Bakkelagring av faste gjødselslag fortsatt tillatt,

Krav til plassering og tidsavgrensning (unngå skjult deponi)

Fjorfegjødsel lagret på bakken skal skjermes mot overflatevann og nedbør

Plan og journal

- Krav om plan for gjødsling – mye som gjeldende bestemmelser
  - Inkl. krav om jordprøver som ikke er eldre enn fire år
- Krav til journal over faktisk disponering av gjødsla

Jordprøver

Flere bestemmelser inneholder krav om å inneha jordprøver:

- Valgmuligheten om å dokumentere fosforbalansen med jordprøver (§ 20)
- Godkjenning av fosfortilførsel $> 3,5$ kg P/daa (§ 20)
- Krav om å avpasse gjødsling etter fosfornivåer i jord ved bruk av adgang til høyere fosfortilførsel for særlig fosforkrevende vekster (§ 21)
- Spredning av avløpsslam bare tillatt på areal med P-AL-nivå < 14 mg/100 g jord (§ 22)
- Krav til gjødslingsplan inkl. jordprøver som ikke er eldre enn fire år (§ 26)

§ 29 med selve kravet til jordprøver

- Jordprøver skal være representative mhp. Jordvariasjon, størrelse, form på arealet
- Utføres og analyseres av kvalifisert aktør
- Resultater skal innrapporteres av jordbruksforetak til offentlig register.

Storskalaløsninger: biogass mv.

- Flere biogassanlegg på trappene
- En av utfordringene er å skaffe marked for bioest
- Derfor: oppdrag til Nibio om å utrede krav om minimumsandel gjenvunnet fosfor ved salg av fosforholdig gjødsel («omsetningskrav»)
  - Bidra til å omfordele fra overskudds- til underskuddsområder
  - Og omgjøre «problemet» til en ressurs

Forvaltning og oppfølging

- Mangelfull oppfølging av dagens regelverk
- Kommunen vil fortsatt være tilsynsmyndighet
- Myndighet til å stille strengere/mer lempelige krav løftes til Statsforvalteren
- Landbruksdirektoratet som overordnet klagemyndighet – og avgjørelsene skal skje i samråd med Miljødirektoratet

Forvaltningsstøtte for oppfølging av spredearealkravet for husdyrgjødsel

Nytte og kostnad med ulike
alternativer

Rapport nr. 18/2024
15.3.2024

Takk for meg!

